

УДК 159.9.072/23:316.75

Людмила Романюк

СТАНОВЛЕННЯ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ: КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ТА ЇЇ МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

У статті зроблено спробу моделювання становлення цінностей особистості в просторі соціалізації через парадигму соціального простору теорії Бурдьє. Дизайн структурно-функціональної моделі становлення цінностей особистості необхідний для виявлення й самоуправління процесом становлення цінностей особистості як суб'єкта власного розвитку. Компоненти запропонованої моделі структурно відображають методологічний потенціал концепції, яка покликана задати певний кут зору на аналіз психологічних і соціокультурних явищ життєвого світу особистості, яка перебуває у соціальній реальності, що методологічно забезпечує об'єктивність у пізнанні процесів, пов'язаних із становленням цінностей.

Ключові слова: цінності, становлення цінностей, цінності особистості, простір соціалізації, психологічний простір, культурний простір, соціальний простір, життєвий простір, структурно-функціональна модель, функції цінностей, механізми становлення цінностей.

Життя в сучасному швидкоплинному світі вимагає внутрішньої координації як основи забезпечення узгоджених дій і планованої поведінки. Така координація включає в себе цінності як принципи життя людини, які можуть керувати її діяльністю. Цінності є точкою відліку для всіх дій, вбудованих в повсякденний досвід і поведінку [7; 10].

Цінності вважаються типово соціальним феноменом, яким позначаються предмети, речі, властивості і відношення в реальному світі, ідеї, норми, цілі й ідеали, явища природи і суспільні явища, що створені чи не створені людиною, але спрямовані на соціальний прогрес і розвиток людської особистості.

Проведений аналіз наукової літератури з питання визначення цінностей показує, що категорія "цінність" є спільною для філософії, соціології, психології та інших гуманітарних і соціальних наук. Природно, що єдиного визначення немає і бути не може, адже кожна наука досліджує специфічний для неї аспект цінностей і ціннісних орієнтацій. Однак результатом аналізу поглядів науковців має стати висновок про те, що цінності людини є основною максимією особистості, змістом її психологічної культури, індивідуально інтегрованою частиною духовних загальнолюдських принципів. Ціннісні орієнтації, у свою чергу, постають феноменом людської поведінки.

Виходячи з цього, *метою* даної розвідки є створення структурно-функціональної моделі, яка вбачається необхідною насамперед для підвищення ефективності виявлення й самоуправління процесом становлення цінностей особистості як суб'єкта власного розвитку.

Відповідно до цього *завданням* виступає розвиток концепції, що ґрунтується безпосередньо на осмисленні вітчизняних практик

соціалізації особистості в університеті, родині та просторі професійного життя, її інтеграції в соціально-політичне, економічне життя.

Існуючі моделі соціалізації, зокрема в університетському просторі, реалізовані за кордоном, безпідставно вважати легко адаптованими в нас.

Концептуальний аналіз головних теоретичних підходів до розуміння цінностей засвідчує необхідність усвідомлення, що обраний об'єкт дослідження являє собою складний психологічний феномен, який відбиває культурні й ідеологічні межі між суспільством, соціальними групами у ньому та особистістю.

У цьому дослідженні сформульоване й викладене розуміння цінностей як об'єктів, що мають важливе значення для індивідуального і групового благополуччя. Ціннісні орієнтації ж – це психологічний механізм диференціації особою об'єктів оточуючої дійсності та вибір серед них особистісно значущих у відповідності з рівнем сформованості в людини загальнолюдських цінностей, тобто, це інструмент диференціації цінностей групи чи іншої соціальної спільноти, здійснення особистісного вибору. Ціннісні орієнтації, як і цінності, є елементами внутрішньої структури особистості людини. Вони закріплені в її життєвому досвіді за допомогою психологічних механізмів інтересу, оцінки і самооцінки, вони – суб'єктні. Культуру, в якій живе особа, ціннісні орієнтації відображають суб'єктно. Вони впливають на розв'язання постійних конфліктів у сфері мотивації, визначають якісну специфіку здібностей. Від них залежить зміст пам'яті та мислення людини, вибір провідних життєвих стратегій. Кажучи метафорично, цінності – об'єктивно існуюча територія, а ціннісні орієнтації – її план, карта. Щоб потрапити в потрібне місце, краще скористатися планом-картою, яка відповідає даній місцевості. Іншими словами, зустріч із цінністю (ціннісна ситуація) неможлива без наявності відповідної ціннісної орієнтації.

Ціннісні орієнтації, виконуючи селекційну функцію особистості, мають значний вплив на інші функції: цілепокладання, прогнозування, планування, самоорганізацію, контроль і корекцію, комунікацію. Вони є чинником, що регулює і частково детермінує мотивацію.

Ціннісні орієнтації визначають поведінку, тобто виконують функцію цілеспрямування поведінки, а також забезпечують системотвірну функцію в структурі особистості. У психологічному плані вони виступають у вигляді принципової спрямованості на життєві цілі й конкретні ідеали. Якщо цінності є психологічною основою рішення про сенс життя, то ціннісні орієнтації визначають шляхи його реалізації.

Становлення цінностей як складової психологічної структури людини відбувається у процесі розвитку її особистості за загальними принципами і закономірностями психічного розвитку. З-поміж загальних принципів психічного розвитку важливу роль у процесі станов-

лення цінностей відіграють принципи стійкої динамічної нерівноваги, взаємодії тенденції до збереження і зміни, диференціації-інтеграції, а також закономірності нерівномірності й асинхронності, сенситивності, кумулятивності розвитку і дивергентності-конвергентності в процесі розвитку.

На становлення цінностей особистості можливі певні впливи спадкових структур, колективного несвідомого і результатів інтелектуального, морального, емоційного та соціального розвитку. Проте одним з головних джерел їх становлення є соціальна ситуація людини, на яку вона впливає залежно від інтересу, власного рівня зрілості, а також і від рівня сформованості ціннісних орієнтацій.

Ідея становлення як закономірного (а тому прогресивного) ускладнення системної організації, властива насамперед відкритим системам [4, с. 157-164].

Становлення цінностей розуміється як виникнення, поява значущого в процесі розвитку особистості, що означає зміни у її власному внутрішньому світі за рахунок зовнішніх впливів і власної діяльності людини [6, с. 245-256]. Вони часто приймаються від середовища, або, як це спостерігається у випадку цінності зворотного напрямку, змінюються у напрямку від особистості до середовища (прикладом є ситуація, коли людина відмовляється від ідентифікації з сімейними цінностями чи цінностями культури).

Це тлумачення засновано на вивченні цінностей людини, її діяльності, спрямованої на становлення цінностей, і базується на теорії становлення особистості Г.Олпорта [9].

Досі є актуальним питання про причини розвитку особистості (Stern, 1923; Hartman, 1951; Франкл, 1990; Фромм, 1992; Князева і Курдюмов, 1994; Романюк 2004; Клочко, 2007). Якщо розвиток є перехід можливості в дійсність, тоді потенціал для розвитку особистості визначає можливість такого розвитку. Це відбувається в тому просторі, який пропонує реальну можливість для розвитку.

Ми припускаємо, що ціннісний фактор відкритості до змін [11;12; 13] є фундаментальним для розвитку людини, становлення особистісних цінностей через взаємодію (інтерацію) в університетському, професійному, родинному просторах. Становлення є властивістю відкритих (у переході) ціннісних систем у просторі, де цінності від смислів генеруються синергією. Якщо цінність відкритості до змін є основою людського розвитку, оскільки особи з таким "ціннісним багажем" можуть стимулювати зміни, інновації та вести за собою інших, то ми розглянемо це в якості причини розвитку.

Ми пропонуємо структурно-функціональну модель становлення цінностей особистості у просторі соціалізації, базуючись на надбаннях соціології. Простір соціалізації в ній розуміється як система соціалізації, змістом якої виступають явища і процеси, що досліджуються, і компоненти якої взаємозв'язані, взаємозумовлені – це як

"веселка" простору економічного, політичного, правового, освітнього тощо. Університетський простір соціалізації конфігурується відносинами з приводу освіти [8], професійний – трудовими, а родинний – відносинами родинними.

Саме на тлумаченні просторової організації суспільства як втілення в ньому соціальних структур зробив акцент П.Бурдьє [2]. Він прагнув поєднати структуралізм і конструктивізм у своїй концепції, спробувавши вибудувати таку теорію, яка дає можливість повного і системного аналізу суспільства, його структури і яка підтвердила свою дієвість при поясненні соціальних процесів, що відбуваються як у країнах західної демократії, так і в посткомуністичних державах.

Застосувавши структуралістський підхід, Бурдьє стверджує, що у соціальному просторі існують об'єктивні структури, незалежні від свідомості та волі агентів, здатні скеровувати їх на діяльність або уявлення. "Соціальні структури існують одночасно і як реальність, яка дана через розподіл матеріальних ресурсів і засобів присвоєння престижних у соціальному плані благ і цінностей; і як реальність, що існує в уявленнях, у схемах мислення і поведінки" [2]. Соціальний простір визначається ним як структура позицій агентів у багатовимірному просторі соціальних ознак та відношень (соціальних практик) між ними, а фізичний простір – як територіальна організація суспільства, яка визначається сукупністю місць із різною забезпеченістю ресурсами (капіталами). Структуризація багатовимірного соціального простору намагається перенестися на тривимірний простір реального позиціювання індивідів, фірм, знаків. Тому теоретично кожне поле може задати свої координати організації фізичного простору, але практично всі вони взаємно підпорядковуються і утворюють єдину ієрархічну структуру фізичного простору для того чи іншого випадку. Для використання методологічного потенціалу структуралістського конструктивізму у версії П.Бурдьє важливим є положення, що у найбільш загальному вигляді соціальна наука коливається між двома, на перший погляд несумісними, точками зору – "об'єктивізмом і суб'єктивізмом" [2].

Рисунок 1 показує саму внутрішню сферу як психологічний простір, що переходить у культурний, і складається з тих індивідуальних компонентів особистості, які відображаються насамперед у бажаннях, поведінкових потенціалах і очікуваннях щодо сприйнятих ситуацій. Цей простір об'єднаний з тими фізіологічними аспектами, які впливають на людську індивідуальність і відтіняють культурний простір через культурну матрицю, яка перетворює всі стимули, що досягають психологічної сфери. Компоненти цінностей і смислів культурного простору, таким чином, є одночасно і компонентами психологічного простору в тому сенсі, що всі стимули, які стають об'єктами перцепції, навантажені смислами, цінностями та орієнтацією на них. Вони – компоненти цінностей і смислів, які культурна матриця

особистості черпає із зовнішнього світу. Психологічний простір поступово стає культурним, оскільки простір все більше й більше соціально залучає особистість у світ загальних цінностей та смислів, зовнішньої культури, в яку суб'єкт індивідуально включений з народження, оскільки об'єднана з цим простором соціальна дійсність поділяє ті ж самі компоненти цінностей.

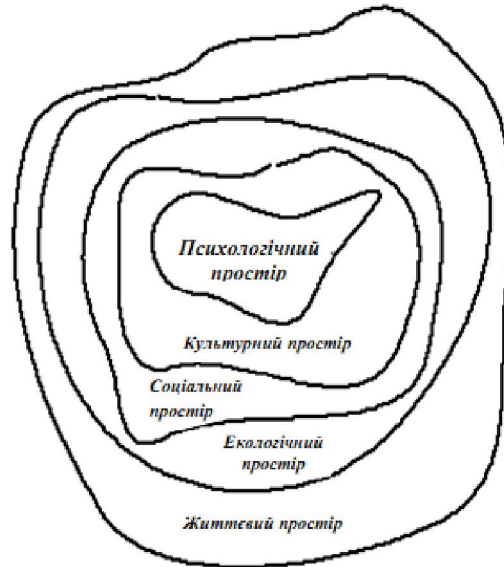

Рис. 1. Візуалізація простору становлення цінностей особистості

Соціальний простір, однак, також простягається поза його межами і охоплює зокрема ціннісні компоненти статусу, багатства, влади і престижу тощо. І нарешті, існує простір середовища, що охоплює виміри нашого повсякденного світу непсихологічного, біофізичного характеру, соціокультурні засоби та геофізичне середовище. Така чотиривимірна екологія, що тягнеться поза психосоціальною сферою, виступає верховним суб'єктивним простором, включаючи зовнішній світ, який суб'єкти ділять з іншими, де перетинаються різноманітні біосфери всіх живих істот. Рисунок 1 показує в лініях окремі простори, їх відмінності й сутності та виступає аналітичним пристроєм, засобом для аналізу. Насправді ж ці простори об'єднані і немає ніяких ясних відмінностей між ними, але тільки штриховки, суміші, царини відносної важливості. Тобто, фактично, існує один простір, простір життя у його різноманітних вимірах. Простір, який можна було назвати дуже незграбно еко-психо-соціо-культурним простором, який є багатовимірним простором, в межах якого суб'єкти одночасно розташовані й фізично, і психологічно, і соціокультурно як соціокультурні агенти, і як актори з їх цілями. У центрі цього простору – динамічні спонукання особистості, відносини і ставлення, почуття власної гідності і самоактуалізація, феноменальна залежність і

практична свобода. Цей динамічний простір визначає особистісні цінності та смисли, організовує групи (університети, родини, держави). Нарешті, цей простір змішується з навколишнім середовищем, конструюючи простір життя – людство у його багатокомпонентній структурі та прихованих функціях. І все ж залишається можливість перераховувати просто компоненти цього простору. Рухаючись від внутрішнього світу особистості до зовнішнього, виявляються компоненти, що визначають наші спонукання, характер, здібності, смисли і цінності, що творять філософію, релігію, науку, мову, закон, етику і мистецтво. Далі виявляємо ціннісні компоненти статусу, багатства, влади і престижу, з одного боку, і благополуччя інших та чесноти, з іншого, а також цінності відкритості до змін чи консерватизму.

Моделювання у соціально-психологічних дослідженнях визначається як процес створення моделі, дослідження якогось об'єкта шляхом побудови і вивчення його моделі. Формальна система, еквівалентна реальному об'єктові, виступає моделлю цього об'єкта. Пізнати – означає зрозуміти об'єкт, що вивчається настільки, щоб можна було створити модель, яка найбільш точно зберігає характеристики об'єкта. Зокрема, фахівці з математичного моделювання визначають модель як матеріальний чи уявний об'єкт, який у процесі пізнання (вивчення) заміщає об'єкт-оригінал, зберігаючи деякі важливі для дослідження типові риси [3].

Загалом у науці широко використовується метод модельного пояснення для вирішення дослідницьких завдань. Для реалізації задуму нашого дослідження ми використовували метод проектного моделювання, за допомогою якого зроблено спробу проектування становлення цінностей у просторі соціалізації (університетському, професійному, родинному) як об'єкті дослідження через загальновідомі парадигми соціальної теорії. Проектована модель становлення цінностей у соціальному просторі служить орієнтиром для розуміння феноменології цього процесу.

У цьому напрямку нами була зроблена спроба конструювання моделі, що відображала б загальні структурно-функціональні зв'язки становлення цінностей особистості в університетському, професійному та родинному просторах. Схематично взаємозв'язки між компонентами цієї моделі зображені на рисунку 2. Як у перспективі кола перетворюються в еліпси, так можна уявити психологічний, культурний, соціальний простори, що взаємно переходять один в один і впливають на університетський, професійний та родинний простори, соціалізуючи своїми зв'язками особистість, яка там перебуває.

Особистісними цінностями стають ті смисли, по відношенню до яких особистість, як суб'єкт, самовизначається. У площині емпіричних досліджень конструктивна роль особистісних цінностей найбільш явно виступає в інтерпретаціях моральних рішень і процесах особистісної регуляції прийняття рішень (інтелектуальних, поведінкових). У них

суб'єкт реалізується на рівні цілісного Я, що припускає свідомий і відповідальний вибір не тільки в плані зовні заданих альтернатив, але і в плані досягнутого потенціалу саморегуляції як внутрішньої динаміки руху мотивів, цілей і смислів. Якщо припустити, що особистісні цінності виступають специфічною формою функціонування смислових утворень в особистісних структурах, то можна вказати на їх психологічні корені: вони формуються і проявляються саме в актуальній регуляції рішень суб'єкта щодо його вподобань. Таким чином, особистісні цінності функціонують як певний рівень розвитку, або актуалгенезу смислових утворень особистості. Перехід від особистісних смислів до особистісних цінностей передбачає здійснення суб'єктом спеціальної активності одночасно пізнавального і особистісного характеру, оскільки у ній важко розвести окремо когнітивні й особистісні зусилля, спрямовані на освоєння людиною свого внутрішнього світу. Отже, можна стверджувати, що становлення особистісних цінностей пов'язане з динамікою процесів усвідомлення, що включають різні види вербалізації і зміщення пізнавально-особистісних зусиль на власну смислову сферу. Це становлення включає як мінімум дві складові – утворення особистісних смислів та особистісних цінностей. Уявлення про формування смислових утворень невід'ємні від аналізу реальної життєдіяльності особистості і вже традиційно пов'язані з такими моментами динаміки смислоутворення, як ієрархізація мотивів, вирішення завдань на смисл, особистісні вибори, особистісний конфлікт [1; 5].

Рис. 2. Модель становлення цінностей особистості

Структурно модель акцентує увагу на взаємозв'язках і взаємозалежностях загальнолюдського, соціального й особистісного, а саме – загальнолюдські цінності впливають на соціальний простір, в якому особистість соціалізується, прилучаючись до цінностей, і на особистісні цінності, що вже мають певну ієрархію в процесі переходу до дорослого життя. Цей взаємозв'язок і взаємовплив у становленні цінностей особистості в університетському (родинному, професійному) просторі соціалізації проявляється під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників та механізмів у відповідних ефектах цього процесу.

Аналізуючи структурно-функціональну модель становлення цінностей особистості, необхідно зупинитись на розгляді функцій цінностей та провідних механізмів процесу їх становлення.

Отже, з огляду на дані теоретичних та емпіричних розвідок вітчизняних та зарубіжних дослідників, основними ми вважатимемо такі функції цінностей.

1) Оцінна функція. Це перша і у ракурсі семантики самого терміну "цінність" провідна функція. Цінність – це психологічне утворення, яке допомагає людині здійснювати оцінку елементів та подій навколишнього середовища, у тому числі – соціального, та робити висновки про їх відношення до власного внутрішнього світу у вимірах "моє – не моє", "добре – погано", "подобається – не подобається" тощо.

2) Селективна функція. Ще одна функція цінностей – це здійснення відбору потрібних, особистісно значущих елементів світу та відділення їх від непотрібних та таких, що не є значущими для внутрішнього світу людини. Людина асимілює лише "своє", співвідносно з її особистісною специфікою та дисимілює "чуже", яке видається їй зайвим, непотрібним або навіть шкідливим.

3) Мотиваційно-сміслова функція. Процес вибору "цінного" та відторгнення "нецінного" становить основу мотивації людини. Можливість реалізувати цінність мотивує до здійснення осмисленої цілеспрямованої діяльності з реалізації особистісно значущих смислів. Варто зазначити, що відторгнення "антицінності" також містить мотиваційний потенціал, оскільки є діяльністю, пов'язаною з ціннісним становленням та з реалізацією цінності, протилежної антицінності.

4) Системотвірна функція. Цінності є системотвірними принципами організації внутрішнього світу людини. Конкретизуючись у ціннісних орієнтаціях, вони виступають у вигляді принципової спрямованості на життєві цілі й конкретні ідеали. Вони є психологічною основою рішень про сенс життя та узагальнені життєві цілі людини.

5) Ідеологічна функція. Цінності є дієвими засобами щодо поваги, підтримки й захисту людини чи групи, частково дозволяючи людині виправдати її вірування й дії, навіть якщо вони є ненормативними чи непопулярними.

Ми так чи інакше уже торкалися питання механізмів становлення цінностей, однак не виокремлювали його. При описі структурно-функціональної моделі таке виокремлення є необхідним.

Отже, у якості провідного механізму становлення особистісних цінностей ми розглядаємо інтеріоризацію. Становлення цінностей – це діалектичний процес, який здійснюється в межах опозиції "привласнення-відчуження". Особистість, обираючи з об'єктів світу та їх суб'єктивних репрезентацій відповідні власній структурі та оминаючи невідповідні, "привласнює" те, що від початку було чужим та зовнішнім по відношенню до її внутрішнього світу, інтеріоризує їх. Цей процес триває постійно, протягом усього життя людини. Становлення цінностей неможливе без "живильного середовища", яким у даному разі виступає соціально-культурне середовище з виробленими у ньому цінностями, що між собою не завжди узгоджені та часто суперечать одна одній. В процесі інтеріоризації особистість не просто привласнює усі цінності соціального середовища: вона здійснює "узгоджене привласнення". Йдеться про відповідність прийнятих цінностей загальній ідеї особистості, її внутрішньому ядру. Тільки в такому разі цінності середовища стають внутрішніми особистісними цінностями.

Процес становлення цінностей може проходити через різні етапи. Наприклад, людина може прийняти "чужі", невідповідні її особистісній специфіці цінності, але відторгнути їх, коли виникне ситуація, що актуалізовує конфлікт цих чужих цінностей з уже прийнятими своїми. У результаті відбувається або відторгнення чужих цінностей, або їх узгодження через перебудову всієї ціннісної системи.

Наступний механізм становлення цінностей – це інтеракція. Вона є механізмом нижчого порядку у порівнянні зі вже описаним механізмом інтеріоризації, оскільки є конкретизацією останнього у практично-психологічному аспекті. Для того, щоб у ціннісній сфері почали відбуватися певні зрушення, необхідно, щоб людина вступила у взаємодію з іншою людиною або групою. При цьому інтеракція може відбуватися на різних рівнях включеності особи у цей процес, при різних рівнях активності суб'єктів взаємодії. При низькому рівні включеності у взаємодію людина може просто спостерігати за діями інших людей, звіряючи реалізовані ними цінності з власними. І у такому разі "чужі" цінності так чи інакше впливають на ціннісну систему спостерігача.

При високому рівні включеності у взаємодію особа вступає у відкритий діалог з іншими, дискутуючи, узгоджуючи свої цінності з "чужими" або ж, у радикальних випадках – нав'язуючи власні цінності іншим людям.

Ситуація взаємодії актуалізує ціннісні аспекти особистості, оскільки ставить людину перед іншим ціннісним світом, дає можливість ідентифікувати його. Для успішної взаємодії ціннісний світ

людей мають хоча б локально збігатися, інакше взаємодія буде непродуктивною.

Ще один механізм становлення цінностей – креативність. Цим терміном окреслюються творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей. Щоб уможливити процес становлення цінностей, необхідно задіяти здатність людини до продукування нового. Очевидно, є вікові періоди, сенситивні щодо становлення цінностей. До таких періодів належить і юнацький вік. Саме цей віковий період характеризується значною перебудовою та розбудовою ціннісної системи людини. Від того, наскільки людина відкрита для перетворень та здатна експериментувати з наявним "культурним матеріалом", залежить динамічність та результативність процесу становлення цінностей.

Нарешті, ще один важливий для становлення цінностей психологічний механізм – це рефлексія. Цей механізм забезпечує зосередження свідомості людини на змісті та функціях власної свідомості, до складу яких входять такі особистісні структури, як цінності, інтереси, мотиви. Іншими словами, для становлення цінностей необхідне усвідомлення змісту власної свідомості загалом та цінностей зокрема. Результатом такого усвідомлення може бути як задоволеність, так і незадоволеність наявним змістом.

Отже, у запропонованій тут структурно-функціональній моделі становлення цінностей ключовими є компоненти: простір соціалізації; загальнолюдські цінності та особистісні цінності; механізми – інтеріоризація як метамеханізм і механізми інтеракції, креативності та рефлексії як механізми другого порядку; функції – оцінна, селективна, мотиваційно-сміслова, системотвірна та ідеологічна. Ці компоненти структурно відображають методологічний потенціал концепції, яка покликана задати певний кут зору на досліджуваний об'єкт. Вони виступають ефективними для аналізу психологічних і соціокультурних явищ життєвого світу особистості, яка перебуває у соціальній реальності, що методологічно забезпечує об'єктивність у пізнанні процесів, пов'язаних зі становленням цінностей. Таким чином, створена структурно-функціональна модель розкриває можливості для виявлення й самоуправління процесом становлення цінностей особистості як суб'єкта власного розвитку.

1. *Асмолов А.Г.* Психология личности: Принципы общепсихологического анализа / А.Г. Асмолов. – М.: Смысл, 2000. – 416 с.
2. *Бурдье П.* Социальное пространство: поля и практики: Пер. с фр. / П.Бурдье, Сост., общ. ред. пер. и послесл. Н.А. Шматко / П. Бурдье. – СПб. : Алетейя; М. : Институт экспериментальной социологии, 2005.
3. *Горстко А.Б.* Познакомьтесь с математическим моделированием. – М.: Знание, 1991. Горстко А.Б. Познакомьтесь с математическим моделированием / А.Б. Горстко. – М.: Знание, 1991.
4. *Клочко В.Е.* Постнекласическая трансспектива психологической науки / В.Е. Клочко // Вестник ТГУ. – 2007. – №305. – С. 157-164.

5. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. М.: Политиздат / А.Н. Леонтьев. – М.: Полииздат, 1975. – 304 с.
6. Романюк Л.В. Принцип розвитку у процесі становлення цінностей особистості // Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія / За ред. С.Д. Максименка. – Київ-Кіровоград: ДП "Інформаційно-аналітичне агенство". – 2009. – Том 10, вип. 14. – С. 245-256.
7. Романюк Л.В. Проблема методу в дослідженні цінностей: засоби, технології та перспективи / Л.В. Романюк // Збірник наукових праць факультету психології КНУ ім.Тараса Шевченка. Проблеми емпіричних досліджень у психології. – Випуск 3.– К.: Гнозис, 2009р. – С.69-75
8. Яковлев Л.С. Пространство социализации [Текст]: автореф. дис. на соиск. д-ра социол. наук: 22.00.06 / Л.С. Яковлев; Саратов. гос. тех. ун-т. — Саратов, 1998.
9. Allport G.W. Becoming: Basic Considerations for a Psychology of Personality / Allport G.W. – New Haven: Yale University Press, 1955. – 106 p.
10. Davidov E.: A Cross-Country and Cross-Time Comparison of the Human Values Measurements with the Second Round of the European Social Survey // Survey Research Methods 2. – № 1. – 2002 – P. 33-46.
11. Romanyuk Lyudmyla. Values' becoming by synergy in university's space of socialization: Cross-cultural study of the potential for personality development / L.Romanyuk // XVIth EADP European Conference on Developmental Psychology, Lausanne, Switzerland, September 3 to 7, 2013: University of Lausanne. – Lausanne, 2013. – P. 298-299 [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <http://www3.unil.ch/wpmu/ecdp2013/>
12. Romanyuk L. Openness to change in Ukrainian and Romanian students / L. Romanyuk, R. Dimitrova // Bulletin of the Transilvania university of Brasov. – Vol. 6 (55). – No. 2. – 2013.
13. Schwartz S. H. Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries / S. H. Schwartz, M.P. Zanna, ed. // Advances in Experimental Social Psychology. – Orlando: Academic Press. – 1992. – № 25. – P. 1-65.

This attempt to project modeling the personality values' becoming in the space of socialization through the Burdie's social space theory paradigms. Design of structural-functional model for the personality values' becoming is considered necessary for improve detection and self-management of process personality's values becoming in overall development personality as a subject of their own development. The researches on students' values becoming include investigation of interaction and mutual influence of intra-personal and socio-psychological mechanisms on their development, which is highly important for practical management, training technology and education of students.

Keywords: *values, values' becoming, personality's values, socialization space, psychological space, cultural space, social space, living space, structural-functional model, the mechanisms of values' becoming.*